

سر سخن

رسانه‌های دیجیتالی در مسیر تغییر رفتار اطلاع‌یابی

ثامنه توکلی^۱

تاریخ با تغییرات عجیب شده، تغییراتی گاه‌ها شدید که مرز دوره قبل و بعد از خود به حساب می‌آیند. این تغییرات اساسی در طول تاریخ بشر به چهار دوره یا موج^۲ قابل تقسیم است. مروری بر تولد این دوره‌ها نشان از نیاز بشر در دوره‌های مختلف دارد؛ اما آنچه در دو دوره اخیر مورد توجه بوده، اطلاعات و سرعت نیاز به اطلاعات است که به مدد استفاده از ابزار فناوری اطلاعات با رشد چشمگیری مواجه بوده است به طوری که به تبع آن تنوع محصولات و تنوع محمل‌های اطلاعاتی در حوزه خواندن، سلیق و رفتار اطلاع‌یابی کاربران را دست‌خوش تغییرات بسیاری کرده است. در این بین رسانه‌های دیجیتالی در حال و هوای منقلب مطالعه سهم به سزایی دارند آن‌چنان که عصر اطلاعات و ارتباطات با امکاناتی که برای انتقال متن و تصویر فراهم ساخته، مخاطب اصلی نشر کتاب را که صرفاً خواننده محسوب می‌شده به خواننده-شنونده-بیننده تبدیل کرده است. در ابتدا و در اوایل دهه هشتاد، اینترنت و مرور صفحات وب و در حال حاضر نیز همه‌گیر شدن شبکه‌های اجتماعی، روند خواندن به قصد یادگیری یا خواندن به قصد سرگرمی را با تغییرات ساختاری فراوانی مواجه ساخته است و علاوه بر آن در اغلب موارد به کسب اطلاعات تصادفی منجر گردیده است. در این عرصه نیز کتابخانه‌های دیجیتالی با تغییر رفتار اطلاع‌یابی همگام بوده‌اند. اما این اوضاع (کسب اطلاعات تصادفی) در کتابخانه‌های دیجیتالی به شکلی هدفمندتر برای کاربران خاص دنبال می‌شود. وجود کتاب‌های الکترونیکی فقط متن، کتاب‌های الکترونیکی دارای تصاویر اسکن شده، کتاب‌های الکترونیکی با تصاویر متحرک، کتاب‌های الکترونیکی سخنگو، کتاب‌های الکترونیکی چندرسانه‌ای و در کنار آن دستیابی به مجلات الکترونیکی، پایگاه‌های اطلاعاتی،

^۱ دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی و کارشناس اشاعه‌گزینشی اطلاعات کتابخانه دیجیتال آستان قدس رضوی؛

parvane.tavakoli@gmail.com

^۲ موج اول: عصر کشاورزی؛ موج دوم: عصر صنعت؛ موج سوم: عصر اطلاعات؛ موج چهارم: عصر مجازی

وبسایت‌های مرتبط و غیره، همه و همه در این تغییر سهیم‌اند؛ اما با وجود نفوذ و گسترش رسانه‌های دیجیتال در میان جامعه و علی‌رغم اینکه تلفن همراه در میان رسانه‌های دیجیتال سهم زیادی در پوشش دهی زمان استفاده از فناوری در خانوارهای ایرانی دارد، متأسفانه هنوز اغلب کاربران این فضای نوین فرهنگی، با فرصت‌ها، چالش‌ها، فرهنگ استفاده صحیح و این ابزار متحول و اثرگذار آشنایی کافی ندارند؛ بنابراین از طرفی تغییرات مستمر در جامعه مستلزم اتخاذ رویکردها و سیاست‌های جدید و همچنین در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی با اتکا به ابزارهای جدید فناوری و استفاده از فرصت‌های به وجود آمده به نفع کاربران کتاب‌خوان، نیاز به همگامی هرچه سریع‌تر با جامعه متحول دارد؛ هرچند از طرف دیگر هنوز در این راستا شاخص‌های مشخصی جهت سنجش معرفی نشده است. چراکه نگارنده بر این باور است که در شرایط کنونی، درصد زمانی که به مطالعه اختصاص داده می‌شود در حال افزایش است و آمار مطالعه با احتساب آنچه از طریق تلفن همراه دست به دست می‌گردد با آمار مطالعه رسمی تفاوت‌های چشم‌گیری دارد.